

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Avaliku konsultatsiooni algatamise kohta energiaturu uue korralduse üle””

[COM(2015) 340 final]

(2016/C 082/03)

Raportöör: Lutz RIBBE

Euroopa Komisjon otsustas 15. juulil 2015 vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Avaliku konsultatsiooni algatamise kohta energiaturu uue korralduse üle””

[COM(2015) 340 final].

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infotühiskonna seksioon võttis arvamuse vastu 7. jaanuaril 2016.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 513. istungjärgul 20.–21. jaanuaril 2016 (20. jaanuari istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 212, vastu hääletas 4, erapooletuks jäi 7 liiget.

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee peab teatist kiiduväärseks ja toetab paljusid selles esitatud ettepanekuid, mida ta peab Euroopa energialiidu üle peetavate arutelude loogiliseks jätkuks.

1.2. Väljapakutud parandused, sh päevasisene kauplemine, konkurentsi moonutavate eeskirjade kaotamine, nõudlusele reageerimine ja õigete hinnasignaalide loomine, on üldiselt õiged ja olulised turukorralduse meetmed, et saavutada selline energiaturg, mis on tulevikus paremini kooskõlas muutuva ja hajutatult toodetud taastuvenergia eripäraga.

1.3. Ettevõtjate ja majapidamiste varustamine usaldusväärse ja taskukohase (puhtama) energiaga on tänapäeva ühiskonnas majanduse ja kodanike eksistentsi alus. Energiasüsteem on seega põhimõtteliselt kogu ühiskonna ülesanne, mille täitmiseks on tarvis head tasakaalu turu ja reguleerimise vahel. Seda küsimust ei ole seni poliitiliselt piisavalt arutatud ega tehta seda ka kõnealusel teatistes.

1.4. Kohandatavate taastuvate energiaallikate suure osakaalu ja vähese CO₂-heitega energiavarustuse eesmärgi saab saavutada lühiajalises või keskpikas plaanis üksnes siis, kui kõigile (ka uutele) turuosalistele on tagatud piisavalt paindlikud võimused, näiteks piisav salvestusvõime, paindlikud ja tarbijasõbralikud valikud nõudluse osas ja paindlikud elektritootmistehnoloogiad (nt elektri ja soojuse koostootmine), aga ka piisavalt väljaehitatud ja ühendatud elektrivõrgud, ning kui tarbijaid piisavalt, aegsasti ja asjakohaselt teavitatakse, kui neil on võimalik võtta kasutusele oma turustamisvõimalusi ja kui vajalikud investeeringud tehnoloogiasse ja taristusse end ära tasuvad. Kõik see on täna veel puudu.

1.5. Hinnasignaalid on olulised, kuna praeguse süsteemi muutmine eeldab suuri investeeringuid. Praegused börsihinnad, milleks on 30–40 eurot/MWh, ei võimalda refinantseerida investeeringuid ei uude elektritootmisvõimsusesse ega salvestustehnoloogiasse. Sellised börsihinnad on saavutatavad üksnes seetõttu, et muu hulgas tuleb suur osa elektrist turule jaamadest, mis on end juba tagasi teeninud, ning et sõe-, tuuma- ja taastuvenergia tootmise eest makstakse toetusi. Praegused börsihinnad ei kajasta seega kaugeltki tegelikku kulustruktuuri. Toetuste ja ülereguleerimise tõttu annavad elektribörsi hinnad moonutatud pildi tegelikest elektrikuludest. Ainult realistlike ja läbipaistvate hindadega on võimalik jõuda selleni, et antakse õiged signaale olemasoleva süsteemi ümberkujundamisel vajalikeks suurteks investeeringuteks.

1.6. Hinnakujundus vajab täiesti uut lähenemisviisi, et luua majanduslik alus soovitava uuele võrgukvaliteedile (mis hõlmab ka nõudlusele reageerimist ja salvestamist). Üks lähenemisviis oleks kohandada regulatiivseid aspekte rohkem soovitud uuendustega ja hinnata paremini süsteemi stabiilsust.

1.7. Tulevikus peavad hindades kajastuma tegelikud elektri tootmise, elektriga varustamise ja käitlusest kõrvaldamise kogukulud, sh ka negatiivsed välismõjud (nt CO₂-heide). Hinnakujundus peab muutuma realistlikuks. Seejuures peab komisjon kohandama ka oma toetuste süsteemi ning veel allesjäänud riiklikult kehtestatud hinnad tuleb ära kaotada. Selle kohta ei ole komisjon veel sidusat kontseptsiooni esitanud.

1.8. Uue energiasüsteemi tehniline probleem seisneb eelkõige selles, et tulevikus ei korraldata enam elektrienergia jõudmist suurtest elektrijaamadest tarbijani tsentraalselt („ülalt alla”), vaid paljude hajutatud, osaliselt muutuva tootmisega taastuvate energiaallikate kaudu tekivad uued „tootmis- ja varustamissaared”, mis tuleb omavahel ühendada („alt üles”) ja milles nõudlusele reageerimisel (sh salvestamine) ning kohalikul/piirkondlikul turustusel on märkimisväärne roll.

1.9. Komitee on mitmel korral rõhutanud, et sellistes uutes hajutatud energiasüsteemides peituvad võimalused, mis ei seisne üksnes üldsuse heakskiidus vajalikele struktuurimuutustele ja investeeringutele⁽¹⁾. Teisest küljest võivad regionaalpoliitika aga väljaspool seni teadaolevaid struktuure avaneda ka uued väljavaated ja lisaväärtuse loomise võimalused. Uute tehnoloogiate abil on võimalik taasühendada regionaalne areng ja energiapolitiika. Peale selle aitavad omavahel ühendatud varustamissaared parandada julgeolekut võimalike rünnakute puhul elutähtsale infrastruktuurile.

1.10. Komisjon peaks seetõttu käsitlema kauplemissüsteemi vajaminevast energiataristust lähtuvalt, püüdmata kujundada energiataristu vajalikke muudatusi praeguse kauplemissüsteemi järgi. Komisjon peaks samuti koostöös turuosalistega kaaluma, millised energiataristu ja kauplemissüsteemi muudatused loovsid eeldused mitmekesisema, paindlikuma, tarbijakeskema ja kulutõhusama energiasüsteemi loomiseks.

1.11. Komitee mitte ainult ei tervita komisjoni seisukohta turuosaliste ringi laiendamisest, vaid peab veelgi olulisemaks tarbijate (s.o ettevõtjate, kodanike, kommunaalteenuste osutajate jt) aktiivset kaasamist tootmis- ja otsesesse kohalikku või piirkondlikku turustamisse. Kui ettevõtted, kodanikud või kommunaalteenuste osutajad otsustaksid nüüd kasutada kohalikku või piirkondlikku energiapotentsiaali näiteks ühiselt korraldatud päikese- või tuuleenergiajaamade abil, peaks neil olema senisest palju lihtsam kasutada toodetud energiat vahetult, ilma börsi või vahendajate kaasamiseta, ja/või seda otse ja probleemideta turustada. Ka siin jäetakse komisjoni dokumendis paljud küsimused lahtiseks.

1.12. Komisjon on korduvalt kinnitanud, et taastuenergia kasutamisel on endiselt mitmeid kõrvaldamist vajavaid takistusi, ning et vaja on toetada turunõudlusest lähtuvate ja piirkondlike taastuenergiaallikate kasutamist. Komitee on sellega nõus, kuid märgib, et turu laiendamine ja reguleerimise vähendamine ei too iseenesest kaasa taastuenergia tootmise suurenemist. Kõnealusel teatises ei leidu aga viiteid sellele, mida komisjon seda nentides täpselt silmas peab.

2. Komisjoni teatise põhisisu ja kontekst

2.1. Oma poliitilistes suunistes seadis komisjon eesotsas president Junckeriga üheks strateegiliseks eesmärgiks vastupidava energialiidu ja tulevikku suunatud kliimamuutuste poliitika väljatöötamise.

⁽¹⁾ Vt EMSK uuring „Energia tuleviku muutmine: kodanikuühiskond kui peamine osaleja taastuenergia tootmisel” (EESC-2014-04780-00-04-TCD-TRA).

2.2. Neid eesmärke kinnitati komisjoni 2015. aasta tööprogrammis⁽²⁾ ja täpsustati vastupidava energialiidu ja tulevikku suunatud kliimamuutuste poliitika raamstrateegias⁽³⁾: peale usaldusväärse ja taskukohase energiavarustuse tahetakse luua ka säästev ja kliimasõbralik, tugeva turukonkurentsi ja innovatsiooniga energiasüsteem. Raamstrateegias rõhutatakse iseäranis kodanike aktiivset rolli energiasüsteemi ümberkorraldamises. Energiaturu, eriti elektrituru ümberkorraldamine on nende eesmärkide saavutamisel tähtis samm.

2.3. Komisjoni kõnealuse teatisega algatatud avalik konsultatsioon peaks aitama kõrvaldada märkimisväärsed kitsaskohad, mis takistavad tulevikku suunatud säästva energiasüsteemi loomist.

2.4. Komisjon seostab neid kitsaskohti sellega, et „[p]raegune turukontseptsioon pärineb ajastust, kus enamasti fossiilkütusel töötavate suurte tsentraliseeritud elektrijaamade peamine eesmärk oli varustada teatavas piirkonnas (tavaliselt liikmesriigis) asuvaid majapidamisi ja ettevõtteid neile vajaliku elektrienergiaga ning tarbijad (kodumajapidamised, ettevõtjad ja tööstusharud) olid passiivsed turuosalised“. Komisjon soovib saavutada põhjalikult muudetud Euroopa energiasüsteemi, milles hajutatud elektritootmine toetub tugevalt muutuvatele energiaallikatele, milles on rohkem ja muutunud rollidega turuosalisi ning milles paindlik nõudlus on uus ja keskne väljakutse.

2.5. Konkreetsete probleemidena nimetab komisjon järgmisi:

- hinnakujundus ja investeerimisstiimulid killustatud turgudel;
- hinna- ja turulepääsu jätkuv reguleerimine riiklikul tasandil ning liikmesriikide muu sekkumine turule;
- pakkumise ja nõudluse poole paindlikkuse puudumine turul taastuenergia osakaalu suurenemise ja energiatõhususe põhimõtte esikohale seadmise küsimuses;
- vähe võimalusi kodanike aktiivseks osalemiseks energiasüsteemi tuleviku küsimustes.

2.6. Probleemidega toimetulekuks määras komisjon kindlaks mitmesugused meetmed:

- paindlike piiriüleste lühiajaliste elektriturgude (päevasisene turg) rajamine;
- pikaajaliste hinnasignaali rakendamine Euroopa CO₂-turu kaudu;
- taristuühenduste valmishitamine;
- taastuenergiaallikate piirkondlik arendamine turunõudlusest lähtuvalt;
- jae- ja hulgemüügituru ühendamine hinnasignaali tugevdamiseks tarbija jaoks;
- hindade reguleerimise kaotamine jaemüügiturul ning vahendajate ja teiste turuosaliste turulepääsu takistavate tegurite kõrvaldamine;
- energiapoliitika piirkondlik koordineerimine;
- energiaturu reguleerijate ja võrguettevõtjate tegevuse koordineerimine Euroopa ja piirkondlikul tasandil;

⁽²⁾ COM(2014) 910 final, 16.12.2014.

⁽³⁾ COM(2015) 80 final, 25.2.2015.

- energiasüsteemi piisavuse hindamise meetodite ühtlustamine liikmesriikide ja Euroopa varustuskindlust silmas pidades;
- raamistik piiriüleste võimsuse tagamise mehhanismide loomiseks.

3. Üldised märkused

3.1. Euroopa energialiidu eesmärkide saavutamiseks on vaja teha palju põhjalikke muudatusi, muu hulgas on vaja põhjalikult kujundada ümber Euroopa elektriturg, nagu märgib ka komisjon.

3.2. Ühiskond aktsepteerib neid muudatusi piisaval määral vaid juhul, kui a) sidusrühmade ja kodanikuühiskonnaga toimub sisutihe ja hästi korraldatud konsultatsioon ja b) kui nendega pelgalt ei konsulteerita, vaid neid käsitletakse aktiivselt tegutsevate partneritena.

3.3. Kuidas see protsess võiks välja näha, kirjeldas komitee oma uuringus⁽⁴⁾, milles hinnati Euroopa Komisjoni sidusrühmadega konsulteerimise menetlust, lisaks viidatakse ka Euroopa energiadialoogi algatusele.

3.4. Väljapakutud parandused, sh päevasisene kauplemine, konkurentsi moonutavate ja takistavate eeskirjade kaotamine, nõudlusele reageerimine ja õigete hinnasignaali loomine on õiged ja olulised turukorralduse meetmed, et saavutada selline energiaturg, mis on tulevikus paremini kooskõlas muutuva ja hajutatult toodetud taastuvenergia eripäraga. Vaid nii on võimalik saavutada Euroopa energialiidu eesmärgid, mida komitee kiiduväärseks peab, ning tagada kodumajapidamistele ja ettevõtjatele kulutasuv, keskkonnasõbralik, kindel ja taskukohane energiavarustus.

3.5. Komitee rõhutab päevasisese kauplemise erilist tähtsust, mis on oluline muutuva tootmisega taastuvenergiast pärit elektriga kauplemise mõistlikuks korraldamiseks.

3.6. Komitee väljendab heameelt, et teatises on kirjeldatud taas uue energiasüsteemi keskseid põhimõtteid, mis komitee arvates edastavad õige sõnumi kõigile turuosalistele ja kogu ühiskonnale. Need on järgmised:

- energiatõhususe seadmine prioriteediks;
- visioon energiavarustusest ilma fossiilsete kütusteta⁽⁵⁾;
- tunnistatakse vajadust muutuvatest allikatest hajutatud elektri tootmise järele tulevikus;
- nõudlusele reageerimise ja salvestamise tähtsus tulevases energiasüsteemis;
- tarbija rolli muutumise tunnistamine (passiivsest tarbijast aktiivseks tarbijaks, toojaks ja süsteemiteenindajaks)⁽⁶⁾.

3.7. Ettevõtjate ja majapidamiste varustamine usaldusväärse, taskukohase ning puhtama energiaga on tänapäeva ühiskonnas majanduse ja kodanike eksistentsi alus. Energiasüsteem on seega põhimõtteliselt kogu ühiskonna ülesanne, mille täitmiseks on tarvis head tasakaalu turu ja reguleerimise vahel. Seda küsimust ei ole seni poliitiliselt piisavalt arutatud ega tehta seda ka kõnealus teatises. Näiteks küsimust, kas ülekande- ja jaotusvõrgud ei peaks kuuluma pigem avaliku sektori vastutusalasse – nagu teede, raudteevõrgu ja veevarustuse puhul –, ei otsustata ehk küll Brüsselis, kuid selle üle võiks arutleda. Energiapoliitika tähendab selgete raamtingimuste ja järelevalvekorra kindlaksmääramist. See hõlmab ka tarbijakaitset ja eriti haavatavate ühiskonnarühmade kaitset.

⁽⁴⁾ ELT C 383, 17.11.2015, lk 57.

⁽⁵⁾ Vt COM(2011) 885 final.

⁽⁶⁾ Vt TEN/578, „Uued võimalused energiatarbijatele” – vt käesoleva Euroopa Liidu Teataja lk 22.

3.8. Komitee loobub võimalusest avaldada komisjonile kiitust väljapakutud õigete meetmete, sealhulgas tema kriitilise hoiaku eest seoses varutootmisvõimsusega. Pigem arutatakse küsimusi, mida komitee arvates on teatises liiga pealiskaudselt käsitletud või mida komisjon ei ole analüüsinud.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Komitee on komisjoniga täielikult nõus, et Euroopa energiasüsteemi peab põhjalikult muutma. Teatises esitatud lahendused ei paku aga komitee seisukohalt mitte põhjalikke muutusi, vaid pigem kehtiva süsteemi kohendamist või täiendamist.

4.2. Komitee soovib tähelepanu juhtida eeskätt asjaolule, et põhjalik muutmine ei saa seisneda üksnes liikmesriikide süsteemide ühendamises Euroopa võrguga, praeguste turgude ja kauplemissüsteemide reformimises või taastuenergia osakaalu märkimisväärses suurendamises. Pigem on vaja kujundada ja rajada täiesti uus laiem, detsentraliseeritud ja arvukamate osalejatega energiasüsteem. See ei tähenda mitte ainult olemasolevate ülekande- ja jaotusvõrkude ajakohastamist, vaid ka nende tugevdamist uue, tehniliselt keerukama taristuga. See uus võrk hõlmaks osaliselt täiesti uusi ja mitmekesisemaid kauplemis-, ühendamis- ja turustamisstruktuure. Praegustel tavapärastel energiakandjatel oleks selles tasandav roll.

4.3. Vähesed CO₂-heittega ja kohandatavate energiaallikate suure osakaaluga energiavarustuse eesmärgi saab saavutada lühiajalises või keskpikas perspektiivis üksnes siis, kui

- a) kõigile (ka uutele) turuosalistele on tagatud piisavalt paindlikud võimalused, näiteks piisav salvestusvõime, paindlikud ja tarbijasõbralikud valikud nõudluse osas ja paindlikud elektritootmistehnoloogiad (nt elektri ja soojuste koostootmine);
- b) tarbijaid piisavalt, aegsasti ja asjakohaselt teavitatakse;
- c) neil on võimalik võtta kasutusele oma turustamisvõimalusi;
- d) olemas on piisavalt väljaehitatud ja ühendatud jaotusvõrgud ja
- e) vajalikud investeeringud tehnoloogiasse ja taristusse end ära tasuvad.

Kõik see on täna veel puudu.

4.4. Hinnasignaaliid ja investeerimisstiimulid

4.4.1. Komisjon rõhutab hinnasignaaliid tähtsust, kuna need peaksid a) julgustama tarbijat täitma energiaturul aktiivset rolli ja b) looma ettevõtjatele stiimulid investeerimiseks uutesse vähesed CO₂-heittega energiatehnoloogiatesse. Sellised hinnasignaaliid on olulised, kuna praeguse süsteemi muutmine eeldab suuri investeeringuid. Praegused börsihinnad – 30–40 eurot/MWh –, on mõistagi meeipärased tarbijatele, kes neid tasuma peavad, kuid puudub võimalus refinantseerida investeeringuid uude tootmisvõimsusesse või salvestustehnoloogiatesse. Sellised börsihinnad on praegu saavutatavad üksnes seetõttu, et suur osa elektrist tuleb turule jaamadest, mis on end juba tagasi teeninud, ning et söe-, tuuma- ja taastuenergia tootmise eest makstakse suuri toetusi. Praegused börsihinnad ei kajasta seega tegelikku kulustruktuuri. Toetuste ja ülereguleerimise tõttu annavad elektribörsi hinnad moonutatud pildi tegelikest elektrikuludest. Ainult realistlike ja läbipaistvate hindadega on võimalik jõuda selleni, et antakse õigeid signaale olemasoleva süsteemi ümberkujundamisel vajalikeks suurteks investeeringuteks.

4.4.2. Komisjon ei pööra teatises piisavat tähelepanu taastuenergia kulude eripära mõjule: kuna taastuenergia ja elektri salvestamise piirkulu on nullilähedane, ei saada hulgemüügiturud enam positiivseid hinnasignaale. See avaldab mõju kahel viisil. Esiteks, kui hulgemüügi hinnad ei saada enam signaale elektrienergia lühiajaliseks jaotamiseks, tuleb need saada muul viisil, näiteks toetuste kaudu. Teiseks nõuab nullilähedane piirkulu muutuva tootmisega taastuenergia jaoks täiesti uusi refinantseerimissüsteeme ja ka elektrilisi salvestamiseseadmeid.

4.4.3. Hinnakujundus vajab täiesti uut lähenemisviisi, et luua majanduslik alus soovitava uuele võrgukvaliteedile (mis hõlmab ka nõudlusele reageerimist ja salvestamist). Üks võimalus on kaaluda lõplikku tarbijahinda reguleerivate aspektide ümberkujundamist, eriti seoses elektri maksustamise ja võrgukasutustasuga. Uurida tuleks energiasüsteemi üldkulude rahastamise ümberkujundamist.

4.4.4. Et hinnad kajastaksid õigesti kõiki elektritootmise kulusid, soovib komitee, et komisjon käsitleks kogu ELi hõlmava ühtlustava lähenemisviisi raames kulude läbipaistvuse küsimust. Võrreldavad arvestuslikud kulud peaksid kajastama tegelikke elektri tootmise, elektriga varustamise ja käitlusest kõrvaldamise kogukulusid. Need kuluülevaated peaksid hõlmama ka negatiivseid välismõjusid (nt CO₂-heidet) ja toetusi. Komitee juhib siinkohal tähelepanu oma varasematele arvamustele⁽⁷⁾ ja seisukohtadele ning nõuab endiselt tungival, et komisjon täidaks oma lubaduse ja tagaks, et hindades võetaks arvesse kõiki kulusid (sh väliskulusid), alustades tootmisest kuni käitlusest kõrvaldamiseni, ega lubaks eri energiaallikatel võistelda otseste või kaudsete toetuste nimel.

4.4.5. Raamtingimused tuleks kehtestada viisil, mis tagab, et hinnas võetakse samavõrra arvesse nii teenuste osutamist kui ka kliimale kahjulike heidete vältimist ning vajalike kvaliteetsete töökohtade loomist. Hinnad peaksid kajastama seda, et on perioode, mil pakkumine on suur ja nõudlus väike, ning vastupidi – nõudlus on suur ja pakkumine väike. Vaid siis, kui hinnad väljendavad kogu tõde kulude ja teenuste kohta ja kui hinnavähendused kantakse täies mahus edasi tarbijale, saavad teoks komisjoni soovitud muutused, nagu nõudlusele reageerimine, paindlikumad elektrijaamad ja salvestamine.

4.4.6. Komitee nõustub komisjoniga selles, et hindade reguleerimine tuleb lõpetada. Õige on lubada vaba hinnakujundust – nii üles- kui ka allapoole. See tingib vajaliku reageerimise turu poolt ja toetab paindlikke valikuid, nagu nõudlusele reageerimine ja salvestamine. Komitee näeb ELi riigiabi suuniste sättes, mille kohaselt toetusi ei tohi maksta negatiivsete elektrihindade korral, ränka sekkumist turu toimimisse, mis ühest küljest kahjustab taastuvenergia allikaid ja lisaks annab eelse ökoloogiliselt kahjulikele tehnoloogiatele, millel on kõrgemad piirkulud. Praegune riigiabi tasakaalustab hinnasignaali puudulikkude toimimist, eelkõige väliskulude puuduliku arvessevõtmise korral. Komisjon saaks selle puuduse kõrvaldada riigiabi suuniste reformi abil. Komitee ootab komisjonilt kontseptsiooni, millega võideldaks nii negatiivsete hindade põhjuste vastu kui ka muudetakse riigiabi pikemas perspektiivis üleliigseks.

4.4.7. Komisjoni teatistes tuuakse muu hulgas esile ka vajadus parema saastekvootidega kauplemise süsteemi järele. Komitee on esitanud selle kohta eraldi arvamuse⁽⁸⁾. Ta rõhutab siiski, et isegi rangema reformi korral hakatakse hinna puhul arvesse võtma vaid osa fossiilsete energiaallikate väliskuludest. Rahvusvahelise Valuutafondi hinnangul moodustavad fossiilsetele energiaallikatele suunatud ELi toetused igal aastal kokku 330 miljardit USA dollarit ja ta peab seda ebatõhusaks, innovatsiooni takistavaks, eelarvet kahjustavaks ning sotsiaalselt ebaõiglaseks ja keskkonnale hävitavaks⁽⁹⁾.

4.4.8. Ükski uus ja hea turukorraldus ei saa selliselt tekitatud valesid hinnasignaale kaotada ja probleeme lahendada.

4.4.9. Komisjon rõhutab korduvalt, et taastuvenergia kasutamisel on endiselt mitmeid takistusi, mis tuleb kõrvaldada, ning et vaja on taastuvenergia kasutamist turust lähtuvalt ja piirkondlikult toetada. Komitee on sellega nõus. Kõnealuses teatistes leidub aga kahjuks liiga vähe viiteid sellele, mida komisjon seda nentides täpselt silmas peab.

⁽⁷⁾ Näiteks ELT C 226, 16.7.2014, lk 1.

⁽⁸⁾ Vt ELT C 424, 26.11.2014, lk 46.

⁽⁹⁾ Vt Rahvusvahelise Valuutafondi töödokument „How Large Are Global Energy Subsidies?” (WP/15/105), mai 2015.

4.5. Elektrikaubandus

4.5.1. Komisjoni teatise pealkirjas sisaldub fraas „energiaturu uus korraldus”. Dokumentis arutatakse aga peaaegu eranditult elektrivõrkude, -turgude ja -kaubanduse mõeldavate ja vajalikuks peetavate muudatuste üle. 5. peatükis räägitakse koguni konsultatiivsest teatisest elektrituru korralduse kohta.

4.5.2. Keskendudes selgelt elektrivõrgule ja -turule, ei käsitleta piisavalt Euroopa energiapoliitika tegelikku ja otsustavat probleemi. Aruteludesse tuleb kaasata suuremal määral soojusenergia- ja transpordisektor, kuna tulevikus on tõenäoliselt need kolm sektorit seotud omavahel oluliselt tihedamalt kui praegu, millest tulenevalt tekivad uued võimalused ja vähenevad probleemid (märksõnadeks on tuuleenergia soojusenergiaks, elektrienergiast gaasi/vesiniku tootmine, elektri-transport).

4.5.3. Elektri-, soojusenergia- ja transpordisektori lähendamine üksteisele on hajutatult korraldatud elektrisüsteemide puhul lihtsam kui tsentraalse süsteemi puhul. Soojusenergia ja transpordi valdkonnad on juba oma olemuselt hajutatud ning seega on nende abil elektri jaoks lihtsam luua paindlikke võimalusi, kui elektrit on võimalik turustada hajutatult ja otse. Seetõttu on elektrituru ümberkujundamise tihedalt seotud muutuvatest taastuvatest energiaallikatest toodetud elektri hajutatud turustamisvõimaluste arendamisega ja see peab hõlmama ka soojusenergia- ja transpordirakenduste kasutamist.

4.5.4. Elektrituru suhtes teeb komisjon palju ettepanekuid uute struktuuride kohta praeguses kauplemissüsteemis, eriti börsil kauplemise osas. Mõistagi on suurem mitmekesisus praeguses energiakaubanduses kohalikul, piirkondlikul, riigisisel ja Euroopa tasandil soovitatav ja tähtis. Mitte mingil juhul ei pea aga kõike tegema börside ja vahendajate kaudu, sellest aga komisjon ei räägi.

4.5.5. Kui ettevõtted, kodanikud või kommunaalteenuste osutajad otsustaksid nüüd kasutada kohalikku või piirkondlikku energiapotentsiaali, näiteks ühiselt korraldatud päikese- või tuuleenergiajaamade abil, peaks neil olema senisest palju lihtsam kasutada toodetud energiat vahetult, ilma börsi või vahendajate kaasamiseta, ja/või seda otse ja probleemideta turustada.

4.5.6. Kuid puuduvad ettepanekud selle kohta, kuidas peaks toetama juba esile kerkivaid uusi hajutatud ja otseseid kasutusvorme või kohalikku otseturustamist (ettevõtjalt ettevõtjale), samuti räägitakse vähe kohalikest kauplemissvormidest ja energiavormi muundamisest (salvestitest).

4.6. Turustruktuurid ja hajutatud tootmine

4.6.1. Komisjoni teatises räägitakse kord taastuenergia lõimimisest energiavarustussüsteemi, kord vajadusest „kohandada turukorraldust, võttes arvesse taastuvaid energiaallikaid”, teisel aga „turu valmisolekust taastuvate energiaallikate kasutamiseks”. Komitee tahab selgitada, et tema arvates ei ole küsimus eelkõige taastuenergia lõimimises olemasolevasse energiavarustussüsteemi, isegi kui taastuenergia peab pikemas perspektiivis asuma keskele kohale.

4.6.2. Uue energiasüsteemi tehniline kitsaskoht – mida komisjon peaks konsulteerimismenetluses veel selgemalt esile tooma – seisneb selles, et tulevikus ei korraldata elektrienergia jõudmist suurtest elektrijaamadest tarbijani enam tsentraalselt („ülalt alla”), vaid paljude hajutatud ja osaliselt muutuva tootmisega taastuenergiaallikate kaudu tekivad uued „tootmis- ja varustamissaared”, mis tuleb omavahel ühendada („alt üles”) ja milles nõudlusele reageerimisel (sh salvestamine) on kande roll.

4.6.3. Pidades silmas soovi uute osalejate hulka mitmekesistada, tähendaks see seetõttu seda, et lisaks tavapärastele (hulgi)kaubandusstruktuuridele võidakse luua osaliselt ka täiesti uusi hajutatud turustamisvorme ja energijuhtimissüsteeme.

4.6.4. Innovatsioonilained nii IT-valdkonnas, tootmis- ja juba ka salvestamistehnikas, jaotussüsteemides ning samuti ehitustehnikas on võimaldanud juba praegu tekkida paljudel sellistel tootmis- ja varustamissaartel, mis veel mõne aasta eest tundusid mõeldamatud. Üksikisikud, ettevõtted, ühendused (nt energiaühistud) või omavalitsused (kommunaalteenuste osutajad) on töötanud välja iseseisvaid või osaliselt iseseisvaid lahendusi, mistõttu sõltuvad nad vähem tavapärastest (ja paindlikumatest) pakkumistest ja energiavoogudest. Oluline on näha paralleeli tehniliste ja tehnoloogiliste ning sotsiaalsete ja sotsioloogiliste arengusuundade vahel. Mõlemad osutavad samas suunas, nimelt liikumisele suurema autonoomia ja hajutatumate isereguleerivate võrguüksuste poole.

4.6.5. Kõik saab alguse väikestest asjadest: juba praegu töötatakse välja täiesti uusi süsteeme, nagu osutab fotogalvaaniliste süsteemide näide. Veel umbes viis aastat tagasi ei olnud fotogalvaaniline elektri tootmine oma tarbeks majanduslikult huvipakkuv, toodetud elekter suunati lihtsalt võrku. Olukord on aga täielikult muutunud. Majanduslikest põhjustest lähtuvalt ei võeta praegu enam kasutusele selliseid päikesepaneele, mille abil toodetavat energiat ei saa maksimaalselt ära kasutada, mis aga omakorda suurendab nõudlust salvestustehnoloogiate järele ja nende edasiarendamist. Nii aitavad päikesepaneelid vähendada võrgu koormust ja seda tasakaalustada. Seoses näiteks elektritranspordi ning koostootmise kasutamise märkimisväärse kasvuga avanevad täiesti uued täiendavad võimalused energia hajutatud tootmiseks ja kasutamiseks.

4.6.6. Tarbijad, kes toodavad oma tarbeks elektrit ja soovivad võimaliku ülejäägi anda näiteks kaaselanikele või naabritele, ei ole aga enam tüüpilised aktiivsed turuosalised. Komisjoni teatises ei kirjeldata paraku, kuidas konkreetselt tuleks raamtingimusi muuta, et selliseid süsteeme toetada.

4.6.7. Ka ei täpsustata piisavalt, millised takistused seisavad jätkuvalt taastuvenergia leviku ees.

4.6.8. Komitee on mitmel korral rõhutanud, et sellistes uutes hajutatud energiasüsteemides peituvad võimalused, mis ei seisne üksnes üldsuse heakskiidus vajalikele struktuurimuutustele ja investeeringutele. Teisest küljest võivad regionaalpoliitikas aga väljaspool seni teadaolevaid struktuure avaneda ka uued väljavaated ja lisaväärtuse loomise võimalused. Uute tehnoloogiate abil on võimalik taasühendada regionaalne areng ja energiapolitiika, samuti parandada oluliselt kasvanud julgeolekunõudeid elutähtsale infrastruktuurile.

4.6.9. Suurem kohalik tootmine ja otseturustus on tervitatav ka seetõttu, et seeläbi on võimalik võrgukadu vähendada. Saksamaa võrguagentuur Bundesnetzagentur on märkinud järgmist⁽¹⁰⁾: „On selge, et elektrisüsteemi muutmine õnnestub kõige paremini kõigi osaliste tihedas koostöös. [–]. Tervitatavad on algatused kasutada võimalikult palju energiat selle tootmise kohas. Lõppude lõpuks on see alati olnud energiavarustuse põhimõte, kuna aitab hoida võrgukadu minimaalsena.”

4.6.10. Komisjon peaks seetõttu käsitlema kauplemissüsteemi soovitud energiataristust lähtuvalt, püüdmata kujundada energiataristu vajalikke muudatusi praeguse kauplemissüsteemi järgi.

4.6.11. Siiski tuleks arvesse võtta ka paljude nende riikide kogemust, kus mõned turul osalejad, näiteks strateegilised investorid, on välja noppinud energiatootmise sektoreid selleks, et maksimeerida oma kasumit, kuid keeldunud samas tegemast investeeringuid varustuskindlusse, innovatsiooni ja hooldusse, kandes need kulud edasi oma klientidele.

⁽¹⁰⁾ „Smart grids, smart markets – Eckpunktepapier der Bundesnetzagentur zu den Aspekten des sich verändernden Energieversorgungssystemen”, detsember 2011, lk 42.

4.7. Piirkondlik koostöö ning reguleerivate asutuste ja võrguettevõtjate ühendamine Euroopa võrku

4.7.1. Euroopa uus energiapoliitika ei saa seisneda võimalikult paljude iseseisva elektrivarustusega ja võrgust välja jäetud üksuste loomises. Eesmärk peaks olema tõhusate, konkurentsivõimeliste ja tarbijalähedaste tootmis- ja varustussaarte võimalikult suure osakaalu tagamine ja nende ühendamine Euroopa võrgustikuks. See on vajalik seda enam, et ELi ülesanne on energiajulgeoleku tagamine, kuid tegelik energiaga varustamise kohustus kuulub kohaliku või piirkondliku omavalitsuse pädevusse.

4.7.2. Kui raamtingimused on sobivad ja hinnasignaaliid õiged, tekivad ka need väikesed võrguüksused, mis loovad omatarbeks tootmise ja kasutamise vahel majanduslikult optimaalse tasakaalu, kuid mis peavad olema ühendatud naabruses asuvate või üldvõrkudega, et näiteks pakkuda positiivset või negatiivset nõudlust ja pakkumist tasakaalustavat energiat.

4.7.3. Selles süsteemis, aga ka üldiselt täidab kandvat osa nõudlusele reageerimine ning komitee arvates on salvestustehnoloogia selle üks osa. Salvestamisseadmed saavad võrgus olulise rolli, sest need on tehnilisest seisukohast nii vastutsüklilised tarbijad kui ka tootjad.

4.7.4. Arvestades osaliste paljususe ning võrdsete tingimuste loomise ja süsteemide kooskõlastamise eesmärki, täidavad olulist ülesannet riiklikud võrguettevõtjad, riiklikud reguleerivad asutused ja EL. Põhjus seisneb selles, et tulevikus vajavad elektrisüsteemid üleeuroopalist energiajuhtimissüsteemi (mis on võrreldav lennundussüsteemiga), millel on ülevaade kõigi võrku ühendatud tootmis- ja varustussaarte olukorrast ja mis registreerib võrgus esinevad häired. See võimaldab erakorralistel juhtudel automaatselt või manuaalselt sekkuda ja tagada võrgu stabiilsuse ja julgeoleku.

4.7.5. Selline koostöö saab toimida ainult hästi väljaehitatud ja optimaalselt korraldatud ülekande- ja jaotusvõrkudes. Arvestades eeskätt eespool nimetatud ebapiisavaid hinnapõhiseid investeerimisstiimuleid, tuleb rohkem kasutada ka avaliku sektori vahendeid, nagu Euroopa ühendamise rahastu, ning luua gaasi- ja naftataristule keskendumise asemel piiriüleseid elektrivõrke.

4.7.6. Komitee on komisjoniga nõus, et võrguettevõtjad peavad olema „neutraalsed turukorraldajad, kes võimaldavad kolmandatel isikutel tarbijatele turupõhiselt teenuseid osutada”. Komisjon peaks täpsemalt selgitama, mida ta selle eesmärgi saavutamiseks muuta plaanib, ning täpsustama põhivõrguettevõtjate ning reguleerivate asutuste rolli ja ülesandeid.

Brüssel, 20. jaanuar 2016

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS
